

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ. КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

УДК 343.415 (477)

Бурбій Анастасія Вікторівна,
здобувач ДНДІ МВС України,
провідний юрисконсульт ДНДІ
МВС України, м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0003-4866-321X

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОЗНАК ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ВИБОРЧИХ ПРАВ

У статті проводиться аналіз об'єктивних і суб'єктивних ознак злочинів проти виборчих прав громадян, які дозволяють вирізняти їх серед усього масиву злочинних посягань. Підкреслюється неоднозначність тлумачення складових характеристик зазначених злочинів. Наголошується на неузгодженості підходів до розуміння об'єкта злочинів у науці кримінального права. Автором підтримується позиція щодо покладення в основу об'єктної детермінації саме суспільних відносин як найбільш універсальної категорії. Окреслюються наявні в законодавстві проблеми щодо визначення спеціального суб'єкта окремих злочинів проти виборчих прав громадян.

Ключові слова: виборчі права, суспільні відносини, склад злочину, об'єкт посягання, діяння, умисел.

Однією з негативних рис злочинів проти виборчих прав є утруднений процес їх виявлення та розслідування. Зазначене відображається і у правозастосовній практиці. Це можна пов'язати як із специфічністю механізму вчинення таких злочинів, їх латентністю, так і зі складністю використання кримінально-правових норм, спрямованих на охорону виборчих прав від посягань.

Досліджуючи злочини проти виборчих прав громадян як родового поняття, не можна оминати важливе значення, яке законодавець визначив для цієї категорії правопорушень, закріпивши відповідальність за їх учинення у межах одного з перших розділів основної частини Кримінального кодексу України (далі – КК України). При цьому, зважаючи на принцип групування розділів особливої частини КК України за родовим об'єктом посягання, здивування викликає поєднання таких злочинів із посяганнями на трудові, освітні чи сімейні права. Колізійність спостерігається і у віднесенні цих прав до “інших особистих прав і свобод людини і громадянина”, оскільки таке групування явно суперечить фундаментальним правовим уявленням про права людини [1, с. 169; 2, с. 181]. Зазначене зумовлює необхідність дослідження характерних ознак злочинів проти виборчих прав, які наділяють їх самостійним значенням у кримінальному законодавстві України.

© Burbii Anastasiia, 2019

DOI (Article): [https://doi.org/10.36486/np.2019.4\(46\).31](https://doi.org/10.36486/np.2019.4(46).31)

Issue 4(46) 2019

<http://naukaipravoohorona.com/>

Встановлення об'єкта посягання та інших об'єктивних ознак злочину дозволяє детермінувати конкретне злочинне діяння. Наразі питання визначення таких ознак залишається однією з найбільш дискусійних проблем кримінально-правової науки. Відсутність поняття об'єкта злочину у законодавстві України про кримінальну відповідальність поєднується з відсутністю єдності позицій у науці кримінального права щодо визначення його сутності та змісту.

Безкомпромісне розуміння того, що об'єктом злочину є те, на що він посягає, не забезпечує однастайності визначення того, на що ж саме здійснюється посягання.

Визначаючи роль об'єкта злочину, О.В. Ус констатує, що він надає можливість з'ясувати склад злочину та підставу кримінально-правової оцінки вчиненого діяння, відображає сутність учиненого злочину, його суспільну небезпечність, визначає відмежування злочину від інших суміжних злочинів та правопорушень і, врешті, забезпечує правильну кримінально-правову оцінку вчиненого [3, с. 149–150].

Дослідники кримінального права розділилися на дві групи, кожна з яких відстоює своє бачення поняття об'єкта злочину. Перша група дослідників класично визнає об'єктом злочинів виключно суспільні відносини [4, с. 54; 5, с. 184; 6, с. 137]. Друга група схильна до перегляду такої думки щодо цього питання і пропонує в об'єкті злочину бачити захищене законом благо чи цінність [7, с. 40; 8, с. 71; 9, с. 31].

С.Я. Лихова вважає, що концепція об'єкта злочину як суспільних відносин не відповідає сучасним поглядам щодо оцінки соціальних цінностей, і визначає її недоліком перебільшення значення категорії публічного у сфері соціального життя, оскільки при цьому людина з її потребами, інтересами, правами виводиться на другий план [10, с. 21]. Але ж людина, її інтереси, цінності та важливі для неї блага, зв'язки, які між ними виникають, у своїй сукупності й утворюють конкретні суспільні відносини.

Прихильники ціннісної теорії наполягають на абстрактному характері суспільних відносин. Проте, на наше переконання, цінності як об'єкт посягання є дещо надуманими, оскільки рівень нематеріальності й абстрактності поняття цінностей є не меншим за рівень нематеріальності суспільних відносин. Відповідно, в сучасному праві виокремлення цінностей відбувається на основі загально визнаних правових принципів. Якщо оцінювати два розглядувані поняття за схемою від загального до безпосереднього, то суспільні відносини утворюються навколо тих чи інших цінностей, узагальнюючи їх. Теорія цінностей має свої переваги, коли стоїть питання охорони якогось одиночного і конкретного блага як-то здоров'я чи життя. Проте в контексті таких складних правових явищ, як виборча сфера, службова діяльність, громадська безпека та інше, які мають значний ступінь абстракції та багатоеlementності, цінності, розчиняються і не забезпечують потреб визначення об'єкта для кримінально-правової охорони. Їх надмірна конкретизованість має обмежений характер і може значно ускладнити кваліфікацію злочинних діянь, якщо перенести ціннісний склад злочину на реальну ситуацію. Тому концепція суспільних відносин видається більш універсальною з огляду на її комплексність. Крім того, слабкість цінностей виявляється у розбіжності загально визнаних і особистих цінностей, адже їх формування часто залежить від соціально побутових та освітніх підвалин як усього суспільства, так і окремої особи. Вибірчі

© Burbii Anastasiia, 2019

відносини як вид суспільних відносин формуються на основі об'єктивних законодавчих норм, які, по суті, уже акумулювали і розчинили в собі чимало цінностей, поєднавши їх із численними соціально-правовими принципами. Вибірчі ж права реалізуються виключно у межах таких відносин і не мають самостійного природного фундаменту, на відміну від категорій життя, здоров'я, народження як самостійних і незалежних. Така позиція повною мірою корелюється з науковими поглядами щодо зв'язку цінностей з юридичними нормами і їх реальним втіленням [11, с. 37].

Врешті, П.П. Андрушко слушно зазначає, що апріорі бути не може єдиної концепції об'єкта злочину та його структури в теорії кримінального права [12, с. 106]. Спираючись на останнє твердження, можна висловити ідею, що догматичне сприйняття суспільних відносин у конкретній сфері як об'єкта злочинного посягання має і свої прагматичні переваги. Зважаючи на динамічний характер суспільних відносин, незалежно від сфери їх утворення, можуть змінюватися і погляди на бачення змісту складових злочину. Ціннісні уявлення можуть коливатися, але суспільні відносини мають більш тривалий і стійкий характер. Проте без установлення найбільш прийнятних і ємних категорій кримінального права, серед яких почесне місце посідає об'єкт злочину, унеможлиблюється правильність як нормотворення, так і правозастосування. Підтримуючи позицію визначення суспільних відносин об'єктом злочину, ми вбачаємо в них своєрідне узагальнення різних підходів до розуміння об'єкта злочину. Вибірчі відносини як багатогранне утворення за такого підходу вбирають у себе основні елементи і принципи виборчого права та виборчого процесу, учасників виборів, діяльність окремих суб'єктів виборчого процесу та їх взаємозалежність тощо.

Згідно з традиційним для вітчизняної науки кримінального права триступневим поділом об'єкта злочину на загальний, родовий та безпосередній, уся сукупність усіх суспільних відносин, охорона яких здійснюється нормами КК України, утворює загальний об'єкт. Він вбирає в себе абсолютно всі охоронювані кримінальним законом суспільні відносини, узагальнюючи їх, і в межах цього дослідження не потребує окремого уточнення. Розмежування відносин традиційно здійснюється на рівні інших двох рівнів: родовому та безпосередньому.

Визначення родового об'єкта злочинів проти виборчих прав пов'язане з дослідженням сутності самих виборчих прав. Ознаки таких злочинів детерміновані глибинною сутністю виборчого процесу, його політичними (зокрема конкуренцією) та економічними (доступ до розподілу матеріальних благ) складовими, які зумовлюють втручання у виборчі відносини. Вибірче право не виникає само по собі, воно зумовлене існуванням позитивних, передусім конституційних, юридичних норм, які забезпечують не лише можливість особи брати участь у формуванні публічної влади, а й формують складну систему виборчих відносин. Об'єктивні та суб'єктивні детермінанти в ньому тісно переплітаються. Реалізація виборчих активних і пасивних прав громадянами не обмежує коло складових таких відносин, а, по суті, увінчує їх. Нормальний порядок їх реалізації знаходиться у нерозривному і взаємозалежному зв'язку з функціонуванням усіх суб'єктів і ланок виборчого процесу. Така складна система відносин може бути уражена на будь-якому рівні свого існування, але кожне посягання врешті порушує внутрішні зв'язки цих

відносин. Завершуючи розгляд цього питання, зазначимо, що так чи інакше, але кримінально-правова охорона забезпечується не заради збереження цілісності та непорушності поодинокі цінності як такої, а з метою збереження балансу та стабільності відносин між членами суспільства. В іншому випадку вона втрачає сенс.

Зважаючи на об'єм поняття родового об'єкта, прийнятого у вітчизняному кримінальному праві, за яким під цим поняттям об'єднуються однорідні суспільні відносини зі спільними ознаками і в подальшому отримують свій кримінально-правовий захист, повернемося до колізійного питання, поставленого на початку цього дослідження. Аналізуючи розділ V “Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав людини і громадянина” КК України, ми одразу помічаємо невідповідність покладеного в його основу групового поділу злочинних посягань із зазначеним вище науковим триступеневим поділом. Справа в тому, що у ньому містяться юридичні склади злочинів, які посягають на самостійні групи відносин, гарантовані Конституцією України: політичні, цивільні, соціально-культурні. Незважаючи на те, що законодавець об'єднав їх як “особисті права і свободи людини і громадянина”, вони не набули цих рис. Від посягання на кожен зазначену групу порушуються різні самостійні відносини. Намагаючись вирішити цю проблему, Л.П. Медіна, спираючись на те, що родовим об'єктом злочинів, які містяться у зазначеному розділі, є не всі, а тільки окремі конституційні права і свободи людини і громадянина, пропонує сформулювати назву розділу V як “Злочини проти політичних та інших конституційних прав і свобод людини і громадянина” [13, с. 121]. Перевагою такої пропозиції є відсутність необхідності внесення структурних змін у чинний кримінальний закон. Високо оцінюючи напрацювання автора, ми втім не можемо повною мірою підтримати зазначену позицію. Більшість об'єктів, які отримали кримінально-правовий захист, належать до конституційних і охороняються іншими розділами КК України (життя, здоров'я, гідність тощо), тому запропонований шлях не ліквідує окреслену проблему. Натомість ми вважаємо, що назріла потреба в перегляді наявної структури поділу особливої частини КК України, у зв'язку з чим доречним буде винесення посягань на виборчі та референтні права в окремий розділ. У такий спосіб буде досягнуто точності формулювання і розуміння кола відносин, які отримують кримінально-правовий захист.

Фінальним, локалізуючим злочин, елементом виступає безпосередній об'єкт, під яким часто розуміють суспільні відносини, поставлені законодавцем під охорону певної статті Особливої частини КК України, яким заподіюється шкода, що має ознаки конкретного складу злочину [14, с. 70]. Тобто можна стверджувати, що він індивідуалізує те, що закладено в родовий об'єкт. При цьому в літературі панує цілком логічна, як на наше переконання, думка, що безпосереднім об'єктом так само, як загальним, родовим та видовим, можуть бути визнані тільки суспільні відносини, а не будь-які блага й цінності [15, с. 47]. Якщо уважно поглянути на назви і безпосередньо на зміст диспозиції ст.ст. 157–160 КК України, то можна дійти висновку, що всі зазначені посягання є можливими виключно під час реалізації виборчих прав суб'єктами виборчих відносин. Невдовзі в Україні “запрацює” новий “маяк” виборчих відносин – Виборчий кодекс України, який опосередковує

положення Конституції України, з якого випливає, що виборчі права поділяються на основні: право голосу і право бути кандидатом на виборах, і пов'язані з ними виборчі права, які можна охарактеризувати як похідні, серед яких: бути членами виборчих комісій, які організовують підготовку та проведення відповідних виборів, отримувати та поширювати інформацію, що стосується підготовки та проведення відповідних виборів, здійснювати спостереження за проведенням відповідних виборів, оскаржувати порушення власних виборчих прав, інших власних особистих прав та законних інтересів, пов'язаних із участю у виборчому процесі, висувати кандидатів. І це неповний перелік. На рівні закону ми бачимо в цьому позитивну тенденцію, закріплення найширшого тлумачення поняття виборчого права. Похідні виборчі права доповнюють і забезпечують основні. Зазначені правомочності суб'єкта виборчого процесу, розкриваючи зміст виборчих прав як об'єкта кримінально-правової охорони, доводять те, що виборчі відносини є цільовими, такими, що спрямовані на конкретний результат – формування органів публічної влади. Похідні виборчі права набувають значення на етапі визначення безпосереднього об'єкта, конкретизуючи зміст посягання.

Чинний КК України передбачає настання кримінальної відповідальності тільки за умови наявності суспільно небезпечного злочинного діяння. Визначення і характеристика зазначених ознак здійснюється через встановлення об'єктивної сторони злочину – сукупності передбачених законом про кримінальну відповідальність ознак, які характеризують зовнішній прояв злочину [16, с. 71]. Злочин як вольовий акт являє собою єдність його зовнішніх (об'єктивних) і внутрішніх (суб'єктивних) властивостей і ознак. Зовнішня сторона злочину утворює його об'єктивну сторону, а внутрішня його суб'єктивну сторону [17, с. 62]. На єдності об'єктивних і суб'єктивних ознак наголошують деякі автори у навчальній літературі [16, с. 163].

Зазвичай, характеризуючи об'єктивну сторону, здійснюють оцінку:

- суспільно небезпечного діяння, визначаючи в якій формі воно виражається: в активних діях чи бездіяльності;
- суспільно небезпечних наслідків: чи наявний шкідливий результат у результаті вчиненого;
- наявності причинного зв'язку між діянням та наслідками.

Також у навчальній і науковій літературі зазначається, що злочин вчиняється у певний спосіб, у певній об'єктивній обстановці, в певному місці, в певний час [18, с. 110]. При цьому відсутня єдина наукова позиція щодо обов'язковості наявності всіх складових, які характеризують об'єктивну сторону і їх значення [19, с. 90; 20, с. 103; 21, с. 79]. Очевидно, що вони набувають значення виключно в разі їх закріплення на рівні окремого складу злочину в межах кримінального закону. В будь-якому разі вважаємо, що ці ознаки мають бути наділені вирізняльними характеристиками, такими, що підкреслюють суспільну небезпечність злочинних діянь.

Якщо уважно оцінити всі сім статей КК України, які містять склади злочинів проти виборчих прав громадян, ми побачимо, що більшість із них виражається через активні характеристики. У межах цього дослідження неможливо проаналізувати всі склади злочинів цього виду, тому слід зупинитись на найбільш

цікавих і неоднозначних, як на нашу думку, аспектах. Зрозуміло, що активний характер таких діянь, як застосування насильства, умисне надання неправдивих відомостей до органу ведення Державного реєстру виборців, надання виборчого бюлетеня особі, яка не має права голосувати тощо, не викликає сумнівів. А от чи є можливим перешкоджання, яке за своїм семантичним значенням має ознаки активних дій, бути пасивним? Чи можна, не здійснюючи дій, порушити порядок фінансування на виборах?

Так, характеризуючи способи вчинення злочинів, пов'язаних із фальсифікацією результатів виборів, С.П. Чумак наводить багато практичних прикладів учинення цього злочину. Більшість із описаних ним способів явно вказують на необхідність здійснення певних заходів для їх реалізації. Підrobка виборчих документів може полягати у протизаконному виготовленні такого документа, а також у подальшому внесенні неправдивих відомостей та проставлянні печатки виборчої комісії [22, с. 430]. Іншими словами таке діяння характеризується активним впливом на матеріальні речі. А от описаний автором спосіб застосування так званої “пустушки”, який полягає у видачі бюлетеня (законно виготовленого) без підписів і печатки, що зі свого боку призводить до його недійсності, на нашу думку, вказує на вчинення такого злочину шляхом бездіяльності. Хоча видача бюлетеня виборцю на перший погляд є дією, все ж пасивний характер діяння розкривається в утриманні члена виборчої комісії від виконання передбачених законодавством процедур, що врешті призводить до визнання голосу недійсним.

Деякі автори розглядають “обман” як перекошування певних відомостей з метою введення потерпілого в оману щодо обставин, пов'язаних із виборами, наприклад, щодо особи кандидата в депутати, часу, місця проведення виборів тощо [18, с. 106]. Інші під обманом розуміють дії чи бездіяльність, якими особа вводить (намагається ввести) суб'єктів виборчого процесу в оману стосовно явищ і фактів, які мають безпосереднє відношення до здійснення громадянами своїх виборчих прав [23, с. 9]. На наше переконання, бездіяльність у цьому випадку може полягати у приховуванні, свідомому замовчуванні фактів, які можуть вплинути на рішення виборця в процесі реалізації свого активного виборчого права. Таке замовчування може полягати у неповідомленні факту зняття кандидатури окремим кандидатом із виборів, якщо така інформація з якоїсь причини не відображена у бюлетені, таким чином, виборець втрачає можливість вплинути на результати виборів.

Шляхом учинення бездіяльності, як слушно зазначають автори, може вчинятися і порушення порядку фінансування політичної партії або передвиборної агітації. Зазначене полягає у прийнятті незаконного внеску, що надійшов у безгосподарському виді на рахунок політичної партії, її місцевої організації чи на рахунок фонду кандидата від політичної партії (місцевої організації партії) [23, с. 81].

За своєю конструкцією більшість складів злочинів цієї групи мають формальний склад і не вимагають обов'язкової ознаки у вигляді наявності потерпілого. Так, злочин, передбачений ч. 4 ст. 157 КК України, який вчиняється спеціальним суб'єктом шляхом незаконної вимоги чи вказівки з метою вплинути на рішення виборчої комісії, не містить посилання на обов'язковість настання наслідків. І як логічно зазначає А.О. Ясь, у цьому злочині відсутня ознака у

вигляді причинного зв'язку між діянням і суспільно небезпечними наслідками [24, с. 94].

Класичний приклад вказівки на обов'язковість настання наслідків як умови, за якої злочин вважається вчиненим, а, отже, відноситься до злочинів із матеріальним складом, ми можемо спостерігати в ч. 4 ст. 158. Учинення однієї з альтернативних дій, передбачених зазначеною статтею, буде вважатись закінченим, якщо такі дії призвели до неможливості встановлення підсумків голосування на відповідній виборчій дільниці. Безумовною вимогою в такому разі є наявність причинно-наслідкових зв'язків між діями і наслідками. Разом із зазначеним злочином вимога настання наслідків міститься і щодо злочинів, передбачених ст.ст. 158-2 та 159. Їх обов'язковість спостерігається вже на рівні назв статей і розкривається у диспозиціях.

Здебільшого суб'єктом злочинів проти виборчих прав громадян виступають особи, наділені загальними ознаками: фізичні особи, які досягли шістнадцятирічного віку і є осудними. Можливість учинення злочину спеціальним суб'єктом притаманна цим злочинам виключно в якості обов'язкової ознаки складу злочину (альтернативне діяння, передбачене ч. 1 ст. 157 КК України) або ж як кваліфікуючої ознака (ч. 3 ст. 157, ч. 2 ст. 159, ч. 4 ст. 160 КК України тощо). До спеціальних суб'єктів таких злочинів можна віднести виборця, члена виборчої комісії, законного спостерігача, службову особу. З приводу усвідомлення сутності останнього, службової особи, на сьогодні є певні неузгодженості на рівні законодавства. Ототожнення члена виборчої комісії зі службовою особою є певною мірою некоректним і заважає правильній кваліфікації злочинів цього виду. На цьому неодноразово наголошували і в науковій літературі [25, с. 14].

Статті КК України, які регламентують відповідальність за злочини проти виборчих прав громадян, сконструйовані так, що дозволяють однозначно стверджувати, що здебільшого внутрішнє ставлення суб'єкта злочину до дій, які він скоює, характеризується чітким усвідомленням характеру вчинюваного діяння і безальтернативним бажанням настання задуманих наслідків. Таким чином, суб'єктивна сторона складів цих злочинів характеризується виною у формі прямого умислу.

Для окремих злочинів характерним є наявність мети. Обов'язковою ознакою складу злочину, передбаченого частиною 4 ст. 157 КК, є мета – вплинути на рішення виборчої комісії. За відсутності цієї ознаки незаконна вимога або вказівка, враховуючи характер учиненого і наслідки, має кваліфікуватися за іншими статтями КК України. Хоча окресленими нормами це не передбачено, але деякі автори наголошують на наявності корисливого мотиву у складі злочину, передбаченому ст. 160 КК України “Підкуп виборця, учасника референдуму” [26, с. 147–148]. Незважаючи на відсутність зазначеної ознаки у конструкції статті як обов'язкової, переконані, що з'ясування ставлення особи до вчиненого діяння може факультативно братися до уваги органами досудового розслідування і судовими органами при оцінці вчиненого особою злочину.

Проведений аналіз об'єктивних і суб'єктивних ознак злочинів проти виборчих прав хоча й має поверховий характер, продемонстрував неоднозначність тлумачення складових характеристик зазначених злочинів. Сьогодні досі актуальним і від-

критим залишається питання розуміння об'єкта злочину як у загальнотеоретичному плані, так і в межах виділення його в контексті злочинних посягань на виборчі права громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Шляхтун П.П.* Конституційне право України. К.: Освіта України, КНТ, 2008. 592 с.
2. *Фрицький О.Ф.* Конституційне право України: підруч. К.: Юрінком Інтер, 2006. 512 с.
3. *Ус О.В.* Кримінально-правова оцінка вчиненого діяння за ознаками об'єкта складу злочину. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2016. Вип. № 41. Т. 2. С. 145–150.
4. *Глистин В.К.* Проблема уголовно-правовой охраны общественных отношений (объект и квалификация преступлений): монография. Ленинград, 1979. 84 с.
5. *Александров Ю.В., Дудоров О.О., Клименко В.А.* та ін. Кримінальне право України. Особлива частина: підручник / за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. 3-тє вид., перероб. та допов. Київ: Атіка, 2009. 744 с.
6. *Тацій В.Я.* Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві України: навч. посіб. Харків: Укр. юрид. акад., 1994. 267 с.
7. *Харченко В.Б., Перекрестов Ф.Б.* Уголовное право Украины. Особенная часть: новое законодательство в вопросах и ответах: конспект лекций. Харьков: Скорпион, 2001. 237 с.
8. *Кривуля О.М., Куц В.М.* Чи можуть бути суспільні відносини об'єктом злочину? Вісник університету внутрішніх справ. Вип. 2. Харків, 1997. С. 70–74.
9. *Лихова С.Я.* Кримінально-правова охорона виборчих прав громадянина та шляхи її вдосконалення. Наук. зап. НаУКМА. Правн. науки. 2000. Т. 18. С. 29–35.
10. *Лихова С.* Конституційно-правовий інститут основних прав і свобод людини як об'єкт кримінально-правової охорони. Юридичний вісник України. 2000. № 25. С. 21–24.
11. *Таганцев Н.С.* Лекции по русскому уголовному праву. Часть общая. Вып. 1. СПб., 1887.
12. *Андрушко П.П.* Злочини проти виборчих прав громадян та їх права брати участь у референдумі: кримінально-правова характеристика: монографія. К.: КНТ, 2007. 328 с.
13. *Медіна Л.П.* Кримінально-правова характеристика злочинів проти виборчих прав громадян України (ст.ст. 157, 158, 159 КК України): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. К., 2004. 226 с.
14. *Желік М.Б.* Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди: кримінально-правова характеристика: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Л., 2018. 20 с.
15. *Туляков В.О., Мирошніченко Н.А., Балобанова Д.О.* Кримінальне право України. Загальна частина: текст лекцій: Закон. Злочин. Відповідальність. НУ ОЮА. Одеса: Юридична література, 2014. 128 с.
16. *Вознюк А.А.* Кримінальне право України. Загальна частина: конспект лекцій; вступне слово д-ра. юрид. наук., проф. О.О. Дудорова. Київ: Освіта України, 2016. 236 с.
17. *Козаченко І.П., Костенко О.М., Матвійчук В.К.* та ін. Кримінальне право України: Загальна частина: Практикум: навч. посіб. Київ: КНТ, 2006. 432 с.
18. *Баулін Ю.В., Борисов В.І., Тютюгін В.І.* та ін. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник / за ред. проф. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. 4-тє вид., перероб. і доп. Х.: Право, 2010.
19. *Александров Ю.В., Дудоров О.О., Клименко В.А.* та ін. Кримінальне право України. Особлива частина: підручник / за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. 3-тє вид., перероб. та допов. Київ: Атіка, 2009. 744 с.
20. Кримінальне право України. Загальна частина / за ред. М. Бажанова, В. Сташиса, В. Тація. Київ–Харків: Юрінком Інтер-Право, 2002–2003. 290 с.
21. *Матишевський П.* Кримінальне право України. Загальна частина: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2000. 426 с.
22. Наукові праці Одеської національної юридичної академії / голов. ред. С.В. Ківалов; МОН України, ОНЮА. Одеса: Юрид. л-ра, 2017. Т. 19. 482 с.
23. *Антипов В.І., Топчій В.В.* Кримінально-правова кваліфікація посягань на виборчі та референдні права. Вінниця: ТОВ “Нілан-ЛТД”, 2017. 116 с.

24. Ясць А.О. Кримінальна відповідальність за перешкоджання здійсненню виборчого права або права брати участь у референдумі, роботі виборчої комісії або комісії з референдуму чи діяльності офіційного спостерігача (стаття 157 Кримінального кодексу України): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. К., 2015. 211 с.

25. Мягков М.О. Перешкоджання здійсненню виборчого права: проблеми кримінальної відповідальності: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. К.: НАН України; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького, 2006. 20 с.

26. Кострицький В.В. Кримінальна відповідальність за перешкоджання здійсненню виборчого права або права брати участь у референдумі, роботі виборчої комісії або комісії з референдуму чи діяльності офіційного спостерігача (стаття 157 Кримінального кодексу України): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. С., 2015. 250 с.

REFERENCES

1. Shliakhtun P.P. (2008) Konstytutsiine pravo Ukrainy. "Constitutional Law of Ukraine". K.: Education of Ukraine, CST. 592 p. [in Ukrainian].
2. Frytskyi O.F. (2006) Konstytutsiine pravo Ukrainy. "Constitutional Law of Ukraine": Textbook. K.: Yurinkom Inter. 512 p. [in Ukrainian].
3. Us O.V. (2016) Kryminalno-pravova otsinka vchynenoho diiannia za oznakamy obiekta skladu zlochynu. "Criminal law assessment of the act on the basis of the object of the crime. Uzhgorod National University Scientific Bulletin. Iss. No. 41, vol. 2, P. 145–150 [in Ukrainian].
4. Glistin V.K. (1979) Problema uholovno-pravovoi okhrany obshchestvennykh otnoshenii (obekt i kvalifikatsiia prestuplenii). "The problem of criminal legal protection of public relations (object and qualification of crimes)": monograph. Leninhgrad. 84 p. [in Russian].
5. Aleksandrov Yu.V., Dudorov O.O., Klymenko V.A. ta in. (2009) Kryminalne pravo Ukrainy. Osoblyva chastyna. "Criminal law of Ukraine". Special part: textbook / ed. M.I. Melnik, V.A.Klymenko. 3rd ed., Revised and supplemented. Kyiv: Attika. 744 p. [in Ukrainian].
6. Tatsii V.Ya. (1994) Obiekt i predmet zlochynu v kryminalnomu pravi Ukrainy. "The object and object of crime in the criminal law of Ukraine: teach. manual. Kharkiv: Ukr. Juridic. Acad. 267 p. [in Ukrainian].
7. Kharchenko V.B., Perekrstov F.B. (2001) Uholovnoie pravo Ukrainy. Osobiennaia chast: novoie zakonodatielstvo v voprosakh i otvietakh: konspekt liektsii. "Criminal law of Ukraine. Special part: new legislation in questions and answers": lecture notes. Kharkov: Scorpio. 237 p. [in Russian].
8. Kryvulia O.M., Kuts V.M. (1997) Chy mozhut buty suspilni vidnosyny obiektoom zlochynu?. "Could a social relationship be a crime?" Internal affairs university newsletter. Iss. 2. Kharkov. P. 70–74 [in Ukrainian].
9. Lykhova S.Ya. (2000) Kryminalno-pravova okhrona vyborchykh prav hromadianyna ta shliakhy yii vdoskonalennia. "Criminal protection of the electoral rights of the citizen and ways of its improvement". NaUKMA Scientific Notes. Juridical Sciences. Vol. 18. P. 29–35 [in Ukrainian].
10. Lykhova S. (2000) Konstytutsiino-pravovi institut osnovnykh prav i svobod liudyny yak obiet kryminalno-pravovoi okhorony. "Constitutional-Legal Institute of Fundamental Rights and Freedoms of Human Being as an Object of Criminal Legal Protection". Legal Bulletin of Ukraine. No. 25. P. 21–24 [in Ukrainian].
11. Tagantsev N.S. (1887) Liektsii po russkomu uholovnomu pravu. Chast obshchaia. "Lectures on Russian criminal law". Part is common. Iss. 1. Petersburg [in Russian].
12. Andrushko P.P. (2007) Zlochyny proty vyborchykh prav hromadian ta yikh prava braty uchast u referendumi: kryminalno-pravova kharakterystyka. "Crimes against the suffrage of citizens and their right to participate in the referendum: criminal characteristics": monograph. K.: CST. 328 p. [in Ukrainian].
13. Medina L.P. (2004) Kryminalno-pravova kharakterystyka zlochyniv proty vyborchykh prav hromadian Ukrainy (st.st. 157, 158, 159 KK Ukrainy). "Criminal and Legal Characteristics of Crimes Against the Electoral Rights of Citizens of Ukraine (Articles 157, 158, 159 of the Criminal Code of Ukraine)": diss. Ph. D. in Law: 12.00.08. K. 226 p.[in Ukrainian].
14. Zhelik M.B. (2018) Pryiniattia propozyitsii, obitsianky abo oderzhannia nepravomirnoi vyhody: kryminalno-pravova kharakterystyka. "Acceptance of an offer, promise or receipt of undue benefit: criminal characteristic: diss. Ph. D. in Law: 12.00.08. L. 20 p. [in Ukrainian].
15. Tuliakov V.O., Myroshnychenko N.A., Balabanova D.O. (2014) Kryminalne pravo Ukrainy. Zahalna chastyna: tekst lektsii: Zakon. Zlochyn. Vidpovidalnist. "Criminal law of Ukraine. General

part: lecture text: Law. Crime. Responsibility". National University "Odesa Law Academy". Odessa: Juridical Literature. 128 p. [in Ukrainian].

16. *Vozniuk A.A.* (2016) Kryminalne pravo Ukrainy. Zahalna chastyna: konspekt lektsii; vstupne slovo d-ra. yuryd. nauk., prof. O.O. Dudorova. "Criminal law of Ukraine". General part: lecture notes; introductory word of Doctor of Juridical Sciences., Professor O.O. Dudorov. Kyiv: Education of Ukraine. 236 p. [in Ukrainian].

17. *Kozachenko I.P., Kostenko O.M., Matviichuk V.K.* ta in. (2006) Kryminalne pravo Ukrainy: Zahalna chastyna: Praktykum. "Criminal Law of Ukraine: General: Workshop": Teaching tool. Kyiv: KST. 432 p. [in Ukrainian].

18. *Baulin Yu.V., Borysov V.I., Tiutiuhin V.I.* ta in. (2010) Kryminalne pravo Ukrainy: Zahalna chastyna: pidruchnyk. "Criminal law of Ukraine: Common part": textbook / ed. V.V. Stashisa, V.Ya. Tatcia. Iss. 4, revised and supplemented by Kh: Pravo [in Ukrainian].

19. *Aleksandrov Yu.V., Dudorov O.O., Klymenko V.A.* ta in. (2009) Kryminalne pravo Ukrainy. Osoblyva chastyna. "Criminal law of Ukraine. Special part": textbook / edited by M.I. Melnika, V.A. Klimenko. 3rd edition, revised and supplemented by Kyiv: Atika. 744 p. [in Ukrainian].

20. Kryminalne pravo Ukrainy. Zahalna chastyna. "Criminal law of Ukraine. Common part" / ed. M. Bazhanova, V. Stashis, V. Tatsii. Kyiv – Kharkiv: Jurinkom Inter-Law, 2002–2003. 290 p. [in Ukrainian].

21. *Matyshevskiy P.* (2000) Kryminalne pravo Ukrainy. Zahalna chastyna. "Criminal Law of Ukraine. The general part": textbook. Kyiv: Yurincom Inter. 426 p. [in Ukrainian].

22. Naukovi pratsi Odeskoi natsionalnoi yurydychnoi akademii. "Scientific works of the Odessa National Law Academy" / Editor-in-Chief S.V. Kivalov; Ministry of Education and Science of Ukraine, National University "Odesa Law Academy". Odessa: Juridical Literature, 2017. T. 19. 482 p. [in Ukrainian].

23. *Antypov V.I., Topchii V.V.* (2017) Kryminalno-pravova kvalifikatsiia posiahan na vyborchi ta referendni prava. "Criminal qualification of encroachments on suffrage and reference rights". Vinnytsia: Nilan LTD. 116 p. [in Ukrainian].

24. *Yas A.O.* (2015) Kryminalna vidpovidalnist za pereshkodzhannia zdiisnenniu vyborchoho prava abo prava braty uchast u referendum, roboti vyborchoi komisii abo komisii z referendumu chy diialnosti ofitsiinoho sposterihacha (stattia 157 Kryminalnoho kodeksu Ukrainy). "Criminal liability for impeding the exercise of the right to vote or to participate in a referendum, the work of an election commission or a referendum commission or the activities of an official observer (Article 157 of the Criminal Code of Ukraine)": diss. Ph. D. in Law: 12.00.08. K. 211 p. [in Ukrainian].

25. *Miahkov M.O.* (2006) Pereshkodzhannia zdiisnenniu vyborchoho prava: problemy kryminalnoi vidpovidalnosti. "Obstruction to suffrage: Criminal liability issues: author. diss. Ph. D. in Law. K. : National Academy of Sciences of Ukraine; University of State and Law. V.M. Koretsky. 20 p. [in Ukrainian].

26. *Kostryskiy V.V.* (2015) Kryminalna vidpovidalnist za pereshkodzhannia zdiisnenniu vyborchoho prava abo prava braty uchast u referendum, roboti vyborchoi komisii abo komisii z referendumu chy diialnosti ofitsiinoho sposterihacha (stattia 157 Kryminalnoho kodeksu Ukrainy). "Criminal liability for impeding the exercise of the right to vote or to participate in a referendum, the work of an election commission or a referendum commission or the activities of an official observer (Article 157 of the Criminal Code of Ukraine)": diss. Ph. D. in Law: 12.00.08. 250 p. [in Ukrainian].

UDC 343.415 (477)

Burbii Anastasiia,Postgraduate, Leading legal adviser, State Research Institute MIA Ukraine,
Kyiv, Ukraine

ORCID ID 0000-0003-4866-321X

COMMON FEATURES OF CRIMES AGAINST ELECTORAL RIGHTS

The article analyzes objective and subjective signs of crimes against the electoral rights of citizens, which makes it possible to distinguish them among the whole array of criminal offenses. The ambiguity in the interpretation of the constituent characteristics

© Burbii Anastasiia, 2019

DOI (Article): [https://doi.org/10.36486/np.2019.4\(46\).31](https://doi.org/10.36486/np.2019.4(46).31)

Issue 4(46) 2019

<http://naukaipravohorona.com/>

of these crimes is emphasized. Attention focused on the incoherence of approaches to understanding the object of these crimes in the science of criminal law, both in general theory and within the limits of its allocation in the context of criminal attacks on citizens' electoral rights. At the same time, there is a certain contradiction at the level of legislative inclusion of voting rights to other personal human and civil rights and freedoms, having found themselves in the process of grouping these crimes within the Criminal Code of Ukraine. Such a grouping clearly contradicts fundamental legal notions of human rights. Moreover, the author supports the position of placing social relations as the most universal category in the basis of objective determination. Allegedly, this is because representing the object of such crimes through a system of values is impossible, given the complexity and multidimensional nature of the electoral process. The specified allows drawing a conclusion about the necessity to separate crimes against electoral rights of citizens into an independent structural subdivision within the framework of the criminal law. In analyzing the objective signs of these crimes, most are committed through active action, but there may be cases of inactivity. In such a case we are talking about an illegal abstention from necessary actions, as a result of which electoral relations are damaged. The problems existing in the legislation to define a special subject of certain crimes against the electoral rights of citizens are outlined. The inconsistency of the legislator in relation to the identification of a member of the election commission as an official is revealed; it can negatively affect the qualification of crimes of this type.

Keywords: electoral rights, public relations, crime composition, infringement object, actions, intent.

Отримано: 22.10.2019